Archetype

Υψηλά κτίρια στο Ελληνικό, κίνδυνοι και προοπτικές

Αναστάσιος Κωτσιόπουλος - 18/11/2019

Πρόσφατα κυκλοφόρησαν μερικές εικόνες από τις προτάσεις της Hard Rock και της Mohegan για το καζίνο του Ελληνικού, όπως και το φιλμάκι της Mohegan και του αρχιτεκτονικού γραφείου Steelman Partners, που προβάλλει την καταγωγή των προτεινόμενων δύο πύργων τους από τις Καρυάτιδες και μας προϊδεάζει για ανάλογη συνέχεια. Ιδιαίτερα οι αρχαιοελληνικής έμπνευσης προτάσεις της Steelman έγιναν αφορμή για πληθώρα κυρίως σκωπτικών σχολίων στο Διαδίκτυο, αλλά και για σοβαρότερη συζήτηση τόσο για τα υψηλά κτίρια όσο και για το ζήτημα της μίμησης στην αρχιτεκτονική και στην τέχνη γενικότερα. Ακολουθούν μερικές σκέψεις για τα ζητήματα αυτά.

Κοινωνικοί, λειτουργικοί και κατασκευαστικοί λόγοι καθιέρωσαν τα υψηλά κτίρια ως ουσιώδες συστατικό της αρχιτεκτονικής παραγωγής του 20ού αιώνα. Σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν κτίρια-σύμβολα, από τους πρωτομοντέρνους πύργους του Λούις Σάλιβαν ή το κλασικό Seagram Building του Μις φαν ντερ Ρόε μέχρι το «Αγγουράκι» (The Gherkin) του Νόρμαν Φόστερ, το «Θραύσμα» (The Shard) του Ρέντσο Πιάνο στο Λονδίνο, το συγκρότημα κατοικιών West 57th των Bjarke Ingels Group (BIG) στη Νέα Υόρκη ή τον πύργο κατοικιών Beirut Terraces των Herzog & de Meuron στη Βηρυτό. Παράλληλα, ωστόσο, με τα εμβληματικά αυτά κτίρια,

δεν λείπουν και πολλά παραδείγματα υψηλών κτιρίων αμφίβολης αισθητικής και λειτουργικής ποιότητας.

Η πρόσφατη εμπειρία, κυρίως από ευρωπαϊκές πόλεις, έχει δείξει ότι υπάρχουν πολλοί τρόποι ώστε τα νέα υψηλά κτίρια να συνυπάρξουν με την αστική παράδοση, τα ιστορικά κέντρα και τα μνημεία, είτε με τολμηρούς χειρισμούς άμεσης γειτνίασης, όπως στην περίπτωση του λεγόμενου Mainhattan της Φρανκφούρτης και του City του Λονδίνου, είτε τηρώντας σημαντική απόσταση από το ιστορικό κέντρο, όπως στην περίπτωση της περιοχής La Défense στο Παρίσι. Η δημιουργία «επικέντρων», που αντιστοιχούν σε οικονομικές και λειτουργικές συσσωματώσεις, αποτελεί ευδιάκριτο χαρακτηριστικό των σύγχρονων μητροπόλεων, συγκεντρώνοντας –κατ' αποκλειστικότητα ή σε ανάμειξη– κυρίως γραφεία, δραστηριότητες αναψυχής και πολιτισμού και, εν μέρει, κατοικίες. Η δημιουργία υψηλών κτιρίων σηματοδοτεί την ύπαρξη και προβολή τέτοιων «επικέντρων», αν και η πυκνότητα και μορφή των κτιρίων αυτών δεν βοηθούν πάντοτε την προστασία του υπάρχοντος κτιριακού πολιτισμικού αποθέματος, ακόμη και σε κοινωνίες που εκ παραδόσεως προστατεύουν το απόθεμα αυτό.

Από αριστερά προς τα δεξιά: Ο πύργος κατοικιών Beirut Terraces των Herzog & de Meuron στη Βηρυτό, το The Gherkin του Νόρμαν Φόστερ στο Λονδίνο, το ιστορικό κέντρο της Φρανκφούρτης,

Τα υψηλά κτίρια προσφέρονται, λόγω μεγέθους και προβολής, ως πεδία εφαρμογής αισθητικών κανόνων και, εν συνεχεία, ως πρότυπα. Εκεί έχουμε την ευκαιρία να δούμε καθαρότερα το πώς οι αρχιτέκτονες απαντούν σε κεφαλαιώδη ερωτήματα, όπως η αναφορά σε πρωτογενείς γεωμετρικούς κανόνες, το ποια είναι τα όρια της δημιουργικής μίμησης και το ποια είναι η λεπτή διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στο αριστούργημα και στο κιτς. Υπό το βάρος τέτοιων ερωτημάτων, το να προτείνει κάποιος, έστω και ως διαφημιστικό εύρημα, τη χρήση μιας Καρυάτιδας ως πρότυπο ενός κτιρίου που παραπέμπει σε ανδριάντα, σημαίνει ότι αντιλαμβάνεται με παράδοξο τρόπο όσα προσπάθησαν και προσπαθούν να κατανοήσουν από γενέσεως πολιτισμού αρχιτέκτονες, φιλόσοφοι, κριτικοί της τέχνης, αλλά και ο μέσος θεατής με το ένστικτό του.

Από αριστερά προς τα δεξιά: The Shard του Ρέντσο Πιάνο στο Λονδίνο, το συγκρότημα κατοικιών West 57th των Bjarke Ingels Group (BIG) στη Νέα Υόρκη.

Πέραν αυτών, ωστόσο, η φοβία απέναντι στα υψηλά κτίρια στην Ελλάδα είναι υπαρκτή και έχει μακρά παράδοση, ακόμη και –ίσως μάλιστα και περισσότερο– στην κοινότητα των αρχιτεκτόνων. Η κατασκευή επιχειρημάτων υπέρ της ισοπεδωμένης πόλης, την οποία παρήγαγε η πολυκατοικία, είναι μια παλιά μας συνήθεια. Κατά συνέπεια, ήταν αρκετά μερικά κακά παραδείγματα, όπως οι περισσότεροι από τους μεμονωμένους μικρο-πύργους που κτίστηκαν επί επταετίας, για να δυσφημήσουν ενδιαφέρουσες ιδέες για ένταξη πυρήνων με υψηλά κτίρια σε επιλεγμένες περιοχές των μεγάλων αστικών κέντρων της χώρας μας.

Το Ελληνικό ως μέγεθος και σχεδιαστική προδιαγραφή μπορεί να βοηθήσει να κατανοήσουμε τις πραγματικές διαστάσεις του ζητήματος και να συμβάλει στο να αναθεωρηθεί αιτιολογημένα η αρνητική στάση απέναντι στα κτίρια μεγάλου ύψους. Περισσότερες είναι οι πιθανότητες να συμβεί αυτό, αν το θεσμικό πλαίσιο για το Ελληνικό γίνει πιο ευέλικτο και αν αποφευχθεί η διασπορά των πύργων δίκην κεραιών που διστάζουν να ενταχθούν οργανικά στο πολεοδομικό συγκρότημα. Μια τέτοια προοπτική θα συνέβαλλε στο να αποτραπεί ο κίνδυνος τα υψηλά κτίρια του Ελληνικού να αποτελέσουν συλλογή από avatars αρχαιοελληνικών ή άλλων μνημείων εν μεγεθύνσει. Στην ίδια κατεύθυνση, θα ήταν χρήσιμο να δοθεί η ευκαιρία, ίσως και μέσω διεθνών διαγωνισμών, να συμμετάσχουν στον σχεδιασμό και Έλληνες αρχιτέκτονες, ώστε να μην γίνει το Ελληνικό, χάριν του επενδυτικού στόχου, πεδίο δράσης των απανταχού starchitects και μόνον.

Εισαγωγική εικόνα: Η περιοχή La Défense, σε απόσταση από το ιστορικό κέντρο του Παρισιού

* Ο Αναστ. Μ. Κωτσιόπουλος είναι αρχιτέκτων, ομότιμος καθηγητής Α.Π.Θ. και αντεπιστέλλον μέλος της

Ακαδημίας Αθηνών.
* Το κείμενο δημοσιεύτηκε στην «Καθημερινή» την Παρασκευή 25 Οκτωβρίου 2019, με επιμέλεια της κ. Γιούλης Επτακοίλη.